

Lappeenrannan teknillinen yliopisto

Esteettömyys selvitys

Käsitelty LTY:n henkilöstölautakunnassa 6.9.2007

Päivitetty 11.01.2012

SISÄLLYSLUETTELO

- 1 JOHDANTO
- 2 SELVITYKSEN VAIHEET
- 3 TULOKSET
 - 3.1 Asiointikanavat ja viestintä
 - 3.2 Hakijapalvelut ja opintotoimisto
 - 3.3 Tilat
 - 3.4 Henkilöstöasiat, henkilöstökoulutus, perehdyttäminen ja suunnittelu

LÄHDELUETTELO

1 JOHDANTO

Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa käynnistettiin keväällä 2006 opiskelijoiden hyvinvointitoimikunnan sekä yliopiston henkilöstölautakunnan aloitteesta esteettömyyselvytyksen tekeminen. Selvityksen taustalla oli Opetusministeriön ”Esteetön opiskelu yliopistoissa” –julkaisu (Laaksonen, 2005). Selvitys toteutettiin pääosin kevään ja kesän 2006 aikana ja selvitystyötä jatkettiin vuoden 2007 aikana. Selvityksen tekemiseen huomattavaa tukea antoivat yliopiston henkilökunnan lisäksi Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (YTHS) sekä Lappeenrannan teknillisen yliopiston ylioppilaskunta (LTKY).

Lappeenrannan teknillisen yliopiston henkilöstölautakunta toivoi, että selvityksessä otetaan huomioon myös ikääntyvät sekä vieraskulttuuriset henkilöt. Ylioppilaskunta puolestaan korosti, että selvityksessä pitää ottaa huomioon muutkin kuin yliopiston työsuojelulliset näkökulmat. Selvitys koskee myös yliopistoa ympäröivää, samoissa tiloissa toimivia yhteisöjä.

2 SELVITYKSEN VAIHEET

Selvitystyö aloitettiin tutustumalla Opetusministeriön julkaisuun ”Esteetön opiskelu yliopistoissa” (Laaksonen, 2005). Ennen varsinaisen selvityksen alkua keskeisiä opiskelun esteettömyysasioita käytiin myös läpi ylioppilaskunnan sosiaalipoliittisen vastaavan kanssa. Ylioppilaskunta osallistui myös selvityksen tekemiseen varsin aktiivisesti ja monipuolisesti järjestämällä tarvittavia apuvälineitä sekä osallistumalla mm. tilojen kartoitukseen. Myös opiskelijoilta kysyttiin ja saatiin palautetta sekä kommentteja esteettömyysasioista.

Esteettömyyden perusasia on tilojen saavutettavuus. Jotta yliopiston palvelujen käyttö sekä toimiminen yliopistoyhteisössä on erityisryhmille mahdollista, on tilojen oltava esteettömiä. Selvityksessä käytiin siksi yliopiston ”yleiset tilat” (pääkäytävät, ruokalat, terveydenhoito, luokkaopetustilat, luentosalit, neuvotteluhuoneet, liikkumisesteisille tarkoitettut wc:t, hissit, ylioppilaskunta, sisäänkäynnit, piha-alueet, pysäköintijärjestelyt, asiointipaikat, toimistoja, joitain laboratorioita yms.) liikkumisen kannalta läpi ensin työparina, sitten ulkopuolista avustajaa hyödyntäen ja lopuksi huomiot kerättiin myös virastomestareilta sekä liikuntarajoitteiselta opiskelijalta. Tiloista on lisäksi havain-

Open your mind. LUT.

Lappeenranta University of Technology

noitu esim. väri- ja ääniympäristöä sekä opasteita. Tiloihin liittyvistä puutteista ja ongelmista on kerrottu yliopiston kiinteistöpalveluille.

Muut esteettömyyden osa-alueet kuin tilat on käyty läpi pääosin avainhenkilöiden haastatteluilla.

3 TULOKSET

Lappeenrannan teknillinen yliopisto on monikielinen ja monikulttuurinen yhteisö. Yliopistolla on eri-ikäisiä, erikielisiä ja eri kulttuureista olevia jäseniä henkilökunnassaan ja opiskelijoinaan. Yliopistossa opiskelee joitakin pysyvästi tai väliaikaisesti liikkumis-, toiminta- ja aistirajoitteisia henkilöitä. Yliopiston tilat ovat aukioloaikoinaan avoinna yleisölle ja yliopiston tiloissa järjestetään erilaisia avoimia tapahtumia myös iltaisin. Edellä mainittujen seikkojen ja säädöksissä asetettujen velvoitteiden vuoksi esteettömyys on huomioitava yliopiston ja yliopistoyhteisön toimijoiden arjessa ja suunnittelutoiminnassa.

Yliopistoyhteisössä esteitä voi muodostua oppimiselle, tiedonsaannille, toimimiselle tai osallistumiselle huomaamatta, vahingossakin, jos esteettömyyttä (saavutettavuutta) ei osata huomioida. Toiset yliopistoyhteisön jäsenet voivat kokea tahattomatkin esteet syrjivinä. Usein korjaavat toimet ovat vaikeampia ja kalliimpia kuin suunnitteluvaiheesta lähtevä esteettömyys.

Esteettömyyttä selvitettäessä on helpompaa kiinnittää huomio rakennettuun ympäristöön ja vaikeaa löytää/nähdä sosiaalisia ja asenteellisia esteitä. Lisäksi sosiaalisiin ja asenteellisiin esteisiin on vaikea vaikuttaa heti, suoraan ja tarkkaan kohdennettuna. Asenteet ja sosiaaliset rakenteet muuttuvat, mutta prosessi vaatii tiedon keräämistä, jakamista, tiedotusta sekä koulutusta.

Tiedon välittämisen problematiikka on esteettömyysasioissa kaksisuuntaista. Toisaalta henkilökunnan pitää olla tietoisia saavutettavuusnäkökulmista ja toisaalta työntekijälle, opiskelijalle tai muulle tilojen käyttäjälle pitää saada tietoa esteettömyysasioihin liittyvistä käytännön järjestelyistä. Tilojen ja palveluiden käyttämistä helpottaa, jos toimitaan yleisten hyviksi ja toimiviksi todettujen käytäntöjen tavoin.

Open your mind. LUT.

Lappeenranta University of Technology

3.1 Asiointikanavat ja viestintä

Esteettömyysselvityksen tekemisen yhteydessä käytiin läpi opiskelijoiden käyttämät tiedonhaku- ja asiointikanavat (sama koskee pääosin myös yliopistolla muuten toimivia tai asioivia). Rinnakkais-ten, toisiaan täydentävien, kanavien tarpeellisuus on perusteltua. Yleisellä tasolla tiedonhakuun ja asiointiin on käytettävissä seuraavanlaisia tapoja:

- henkilökohtainen asiointi (opastus tarvittaessa infosta)
- puhelimitse (puhelinvaihte)
- kirjepostilla
- sähköpostilla

Lisäksi tietoa voi hakea yliopiston painetusta materiaalista tai verkkosivuilta. Poikkeustapauksissa apua saa kysymällä, esimerkiksi ala-aulan infosta tai yliopistomestareilta.

Erityisryhmät pyritään ottamaan huomioon mm. yliopiston uusien verkkosivujen laadinnassa. Käyt-
töliittymän, sisällön ja teknisen toteutuksen suunnittelussa otetaan huomioon mahdollisimman mo-
nen eri kohderyhmän tarpeet ja edellytykset. Laajan saavutettavuuden takaamiseksi palvelussa
hyödynnetään seuraavia ohjeistoja: World Wide Web Consortium: Web Accessibility Initiative
(WAI), JUHTA: Julkishallinnon WWW-sivuston suunnittelun ohjeet sekä Näkövammaistahojen tes-
tausohjeet verkkosivuille ja –palveluille.

Painetun ja sähköisen viestinnän lisäksi yliopisto osallistuu erilaisille messuille sekä järjestää mm.
esittelytilaisuuksia lukiolaisille.

3.2 Hakijapalvelut ja opintotoimisto

Hakijan tietokanavat ja pääsykoejärjestelyt käytiin selvitystä varten läpi ja kaikki edellä mainitut tie-
tokanavat ovat hakijoiden käytössä. Hakijan erityistarpeet otetaan tapauskohtaisesti huomioon ja
valintaoppaassa on ohje erityisryhmille pääsykoejärjestelyistä. Hakijapalvelut –yksikön tilat sijaitse-
vat erillään opinnon tiloista, VII-rakennusvaiheen 6.krs:ssa. Tiloihin pääsee kuitenkin varsin helpos-
ti hissillä.

Myös opintotoimistolla on käytössään kaikki edellä mainitut yhteydenottokanavat. Opintotoimiston
asiakaspalvelutiskillä on matala osa, joka helpottaa esimerkiksi pyörätuolilla liikkuvan asiointia.

Opintotoimiston asiakaspalvelupuoli on avoinna vain osan arkipäivästä erillisten aukioloaikojen mukaan.

3.3 Tilat

Opasteet yliopistolla ovat pääosin kaksikielisiä, suomeksi ja englanniksi ja käytössä on useita erilaisia opaste- ja kylttipohjia. Muutamissa opasteissa on liian pieni tekstikoko sekä vaikeasti luettava väriyhdistelmä.

Ulko-ovien rakenteita on pyritty korjaamaan niin että kulku niistä helpottuu. Suurimmat liikkumises- teet on mahdollista kiertää luovilla reittivalinnoilla, mutta se edellyttää että liikkuja tai opastaja tun- tee tilat ennalta!

Sisäänkäynnin lähellä sijaitsevassa yliopiston infopisteessä on matala tiski, jotta myös pyörätuolia käyttävän on helppo asioida.

Rakennuksen pääkäytävillä ja kirjastossa on hissit. Uusimmassa 7. rakennusvaiheessa hississä on esteettömyysasioita jo huomioitu: kerrosten numerot merkitty myös pistekirjoituksella ja ovien au- kioloaika on riittävän pitkä. Joissakin muissakin hisseissä on itsestään avautuvat ja sulkeutuvat ovet. Vanhemmat hissit, tavarahissejä lukuun ottamatta, ovat melko ahtaita, eikä kaikissa hisseissä ole takertumiselta tai kiilautumiselta suojaavia sisäovia. Lisäksi niissä ei mahdu kääntymään pyörä- tuolilla. Pääaulan hisseissä on kaksi poistumissuuntaa, kerroksesta riippuen (hississä ei mahdu kääntymään pyörätuolilla). Rakennusvaiheessa kolme hissille on korkea kynnyks, liukas lattia ja ka- pea ovi. Ylioppilastalon hissi on tilava ja ovet pysyvät kohtuullisen aikaa auki.

Lattiamateriaalit yleisön käytössä olevissa tiloissa eivät muodosta ongelmaa pyörätuolilla tai keppi- en kanssa liikkuvalla. Poikkeuksena tähän ovat ritilät mm. ulko-ovilla ja joissakin laboratorioissa. Lattiamateriaaleina on erilaisia laattoja, muovimattoa ja puuta. Laboratorioissa voi olla myös valettu lattia. Lattiamateriaalit ovat pitäviä ja kovapintaisia.

Tilojen akustinen ympäristö on vaihteleva. Tiloissa on koneellinen ilmanvaihto, mistä aiheutuu taustaääntä. Luokahuoneissa ilmanvaihdon taustahumina voi olla voimakas varsinkin kuulokojeen

Open your mind. LUT.

Lappeenranta University of Technology

käyttäjälle. Taustäänien lähteitä on monia muitakin, esimerkkinä usein ilmenevä ihmisten hälinä. Joissain tiloissa hiljaisuus on opiskelijan ja työntekijöiden kannalta mieluista. Taustäänien vaikeutavat heikommin kuulevien kommunikointia ja oppimista. Luentosaleissa ja opetusluokissa tilan jälkikaiunta-aika taajuuksittain on merkityksellinen puheen kuulumisen ja ymmärrettävyyden vuoksi. Jotkut tilat ovat huomattavan kaikuisia, mikä vaikeuttaa heikommin kuuleville puheen ymmärtämistä (erityisesti konsonanttien kuulemista). Vaihtelevien taustäänien tason vuoksi usein opetustilanteissa puheenvahvistus on tarpeen. Sähköinen äänenvahvistus on mahdollista muissa opetustiloissa paitsi pienissä harjoitusluokissa. Induktiosilmukkalaitteisto on asennettu kuulolaitetta käyttäviä varten Skinnarila-saliin sekä yhteen luokkatilaan ylioppilastalolle.

Väriympäristö yliopistolla on vaihteleva. Yleensä seinät ja lattiat ovat selvästi erivärisiä. Vanhemmissa rakennusvaiheissa portaat ja tasainen lattia ovat erivärisiä, mutta uudemmissa rakennusvaiheissa portaat eivät värinsä puolesta erotu tasaisesta lattiasta. Lisäksi on muutamia portaikkoja, joissa alaspäin laskeuduttaessa on vaikea erottaa portaiden reunoja (esimerkiksi laboratorioden ritiläportaat, 1. rakennusvaiheen puulaboratorion portaat, ylioppilastalon auditorion portaat). Skinnarila-salissa portaiden askelmissa on valot, mikä helpottaa portaiden reunojen erottamista.

Yliopiston eri rakennusvaiheissa olevat luentosalit poikkeavat toisistaan. Osa luentosaleista on tasalattiaisia, osa on porrastettu. Luentosalien ovilla on kynnyksiä. Kiinteästi kalustetuissa luentosaleissa on yleensä pöytäpaikka ilman tuolia tai ainakin tilaa pyörätuolia käyttävälle opiskelijalle, jotta opetusta pääsee seuraamaan myös pyörätuolilla. Jotkin luentosalien ovista ovat jäykkiä avata, esimerkiksi Skinnarila-salin yläovi. Luentosaleissa on monipuolinen AV-varustus.

Joissakin luokissa on kynnyksiä, ne eivät ole niin korkeita, että estäisivät normaalia pyörätuolin käyttäjää liikkumasta, mutta hankaloittavat tiloissa liikkumista. Usein harjoitussaleissa on siirrettävät kalusteet, mikä helpottaa tilojen nopeaa muuttamista tarpeiden mukaiseksi. Joissakin luokissa, kalusteet ovat hankalasti siirrettäviä, mutta pyörätuolilla mahtuu niissäkin kulkemaan. Kiinteästi kalustetuissa huoneissa, esim. kielistudioissa, mahtuu pääsääntöisesti liikkumaan pyörätuoliakin käyttäen.

Ilta-, yö- ja viikonloppuaikaan väliovien lukitukset voivat aiheuttaa ongelmia. Periaate on, että joka tilasta on vähintään kaksi poistumisreittiä ulos niin, että lukitukset eivät estä liikkumista. Ongelmia

Open your mind. LUT.

Lappeenranta **University of Technology**

saattaa kuitenkin muodostua tilanteissa, joissa poistujalla on liikkumis- tai aistirajoitteita ja joissa hissiä ei voi/saa käyttää. Ulospääsyreitillä saattaa olla portaat. Näin tilanne on tyypillisesti kellari-kerroksissa ja ylemmissä kerroksissa. Sisätiloissa voi kuitenkin olla mahdollista siirtyä toiseen rakennusvaiheeseen tai toisen palo-osaston alueelle.

Rakennuksesta poistumiskehotus annetaan kuulutusjärjestelmän välityksellä. Lisäksi mahdollinen tiloissa oleva henkilökunta avustaa rakennuksesta poistumisessa. Poistumistieopasteet ovat yleensä visuaalisia. Poistumisteinä on yleensä reittejä, jotka kulkevat porraskäytävien kautta. Vaikka hissillistä reittiä ei olisikaan lukituksin estetty käyttämästä, hissien käyttämistä tulisi poistumistilanteessa välttää, ellei hissiä ja hissikuilua ole suunniteltu käytettäväksi hätäpoistumistienä. Yhtenä osaratkaisuna on päädytty lisäämään liikkumisrajoitteisille lisää kulkuoikeuksia, jotta turvallisempi reitti löytyisi lukitusten estämättä myös hätäpoistumistilanteissa.

Yliopiston tiloissa järjestetään paljon erilaisia tapahtumia, pääosin yliopiston normaaleina aukioloaikoina, mutta joskus myös iltaisin ja viikonloppuisin. Tapahtumanjärjestäjille on laadittu erilliset ohjeet. Ohjeilla varmistetaan osaltaan tilojen sujuva ja turvallinen käyttö.

Yliopiston rakennuksissa on useita liikkumisrajoitteisille kalustettuja tilavia wc-tiloja.

Kirjasto ja galleria-aula sijaitsevat sekä 1. että 7. rakennusvaiheen puolella. Galleria-aulan luiskassa on hyvä ja pitävä lattiamateriaali. Kirjaston yhteydessä on ns. ”tenttiakvaario”, joka lisää mahdollisuuksia toteuttaa erityisjärjestelyitä pääsykoetta suorittavalle tai opintojakson kuulusteluun osallistuvalla. Tenttiakvaariossa on niukka jalkatila työpisteissä.

Ylioppilastalolla 2. kerroksen tiloihin on korkea kynnyks. Ovet ovat aina lukossa, vaikka tilojen läpi kulkee portaaton reitti ylioppilastalon 2. kerroksen hissin ja yliopiston välillä. Ylioppilastalolla ja matkalla sisäkautta yliopiston 7. rakennusvaiheeseen ovet ovat raskaita ja jäykkiä.

Ylioppilaskunnassa asiointi on mahdollista. Samoin Ylioppilastalon katutaso tilojen käyttö on vaivatonta.

Open your mind. LUT.

Lappeenranta **University of Technology**

Yliopiston ja Ylioppilastalon ravintoloissa ja kahvioissa asiointi käy helposti. Linjastot ovat matalia, joten pyörätuoliakin käyttävä saa itse otettua ruokaa. Tarvittaessa henkilökunta auttaa keräämään ruuat linjastolta ja tuo pöytään.

7. rakennusvaihe on yliopiston uusin rakennusvaihe. Rakennusvaiheessa on kevyesti avattavat ovet ja sisäovilla matalat kynnykset. Luentosalien ovet ovat leveät ja lattiamateriaalit ovat pitäviä.

Yliopiston monitoimisalia käytetään erilaisiin liikuntaharrastuksiin ja tenttipaikkana. Liikuntarajoitteiselle tila on esteellinen. Hissillä ei ole sisäkautta kulkua monitoimisalille. Sisäkautta ainut reitti kulkee portaiden kautta. Ulko-ovelle on rakennettu luiska ja ovi on varustettu radio-ohjattavalla ovipumpulla. Liikuntarajoitteiset henkilöt saavat yliopistomestareilta kauko-ohjaimet ja käyttöohjeet.

Oppilaslaboratoriot ovat yliopistolla tiloiltaan, kalustukseltaan ja varustelultaan hyvin erilaisia. Kaikki oppilaat on perehdytettävä ja ohjeistettava turvalliseen työskentelyyn laboratoriossa. Turvallista työskentelyä on myös opastettava ja valvottava. Tutkimuslaboratorioissa olosuhteet ovat erittäin vaihtelevat ja vaativat aina tapauskohtaisen arvioinnin. Esimerkiksi fysiikan harjoitustyölaboratoriossa on liikkumiseen hyvin tilaa, joissakin laboratoriossa on kynnyksiä, puulaboratorioon pääsy on sisäkautta vain rappusia pitkin, muuten kulkeminen tapahtuu ulkokautta.

Yliopiston toimistohuoneissa ja kokoushuoneissa on paljon vaihtelua. 1. rakennusvaiheessa on korkeita kynnyksiä, esimerkiksi LUT Metallin kopiohuoneessa. Yliopistopalveluiden toimistoissa on mahdollista liikkua ja asioida. Kiinteästi kalustetuissa kokoushuoneissa, mm. hallituksen kokoushuoneessa, mahtuu liikkumaan myös pyörätuolilla.

Väestönsuojat ovat pääsääntöisesti esteellisiä. Suojaovissa on useimmiten erittäin korkea kynnys, poikkeuksena 4. rakennusvaiheen suoja. Siksi opiskelun kannalta tärkeitä toimintoja ei ole sijoitettu väestönsuojiiin. Tosin suurin osa kiltatiloista on väestösuojissa.

Yliopiston henkilökunnan työterveyshuolto sijaitsee 1. rakennusvaiheen 2. kerroksessa. Työterveyslääkärin ja -hoitajan vastaanotoille pääsee pyörätuolillakin ja odotustiloissa mahtuu liikkumaan. Paarien kantamiseen reitti on ahdas.

Open your mind. LUT.

Lappeenranta University of Technology

Skinnarilan hovi ja sen vierasmajoituksena käytetty piharakennus, yliopiston vanha rantasauna sekä uusi rantasauna ovat kaikki kynnyksellisiä rakennuksia. Lisäksi pihat ovat hiekkapintaisia, tämä vaikeuttaa liikkumista. Nykyisessä kunnossa näitä tiloja ei voi pitää esteettöminä. Myös 6. rakennusvaiheen 7. kerroksen saunatiloihin on muutama porraskäytävä. Samassa yhteydessä oleva wc-tila on kapea ja kulmallinen.

Yliopiston tilapalvelut, info sekä yliopistomestarit antavat lisätietoja ja apua tilojen käyttäjille esteettömyysasioissa.

3.4 Henkilöstöasiat, henkilöstökoulutus, perehdyttäminen ja suunnittelu

Asiointi onnistuu hyvin englanniksi, mutta suomen kielen osaaminen helpottaa yliopistoyhteisön jäseniä myös muussa arkielämässä. Yliopiston henkilökunnan ja opiskelijoiden käytössä on ulkopuolisilta suljettu sisäverkko. Verkon materiaalit ovat pääosin suomeksi. Ulkomaisille työntekijöille on järjestetty henkilöstökoulutuksena suomen kielen kursseja.

Yhdenvertaisuus- tai tasa-arvokoulutusta ei ole järjestetty yliopiston henkilökunnalle. Koulutusten järjestäminen tai henkilökunnan lähettäminen koulutuksiin on mahdollista. Yliopisto on järjestänyt henkilökunnalle koulutusta oppimisvaikeuksista ja oppimisen esteistä.

Erityisryhmiin kuuluvien perehdyttämis- ja koulutustarpeet huomioidaan tapauskohtaisesti. Yliopiston pienen koon vuoksi ei ole mielekästä tehdä yleispäteviä ohjeita, vaan on tehokkaampaa toimia suoraan yhteistyössä asianosaisen henkilön kanssa jo ennen työskentelyn aloittamista.

Open your mind. LUT.
Lappeenranta University of Technology

LÄHTEITÄ:

Invalidiliitto ry, Tietoa rakennetun ympäristön ja liikkumisen esteettömyydestä, verkkosivusto

Saatavissa: <http://www.invalidiliitto.fi/portal/esteeton.fi/fi/>

Ivalidiliitto ry, Esteettömyys, verkkosivusto

Saatavissa: <http://inport2.invalidiliitto.fi/esteettomyys/>

Korpela Jukka, Www-sivut jokaiselle sopiviksi: esteettömien verkkosivujen tekemisen opas kaikille tekijöille ja teettäjille, TIEKE Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus ry, ISBN 952-9714-29-7, Edita Oy, Helsinki 2003

Kynnys ry, verkkosivusto

Saatavissa: <http://www.kynnys.fi>

Laaksonen Elina, Esteetön opiskelu yliopistoissa, Opetusministeriö, 2005:6, ISBN 952-442-871-7 (nid.), ISBN 952-442-872-5 (PDF),

Suomen rakennusmääräyskokoelma F1 (2005), Ympäristöministeriö, Ympäristöministeriön asetus esteettömästä rakennuksesta 1.10.2004.

Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=24296&lan=fi>

Suomen rakennusmääräyskokoelma F2 (2001), Ympäristöministeriö, Ympäristöministeriön asetus rakennuksen käyttöturvallisuudesta 1.3.2001.

Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=17479&lan=fi>

Työterveyslaitos, Esteettömyyden arviointi työssä,

Saatavissa: http://www.ttl.fi/internet/forms/esteettomyyden_arviointi.htm